

Bindende banden versterken of overbruggende banden creëren?

Pedagogische Civil Society en interetnisch contact in Culemborg

Prashanti Abrol

Femke Bolwijn

Iris van der Heijden

Stef Maas

Bindende banden versterken of overbruggende banden creëren?

Pedagogische Civil Society en interetnisch contact in Culemborg

Bachelorthesis Pedagogische Wetenschappen (200600042)

Universiteit Utrecht

Datum: 23 juni 2016

Docent: Drs. B. Horjus

Prashanti Abrol (4149041)

Femke Bolwijn (4184416)

Iris van der Heijden (3627268)

Stef Maas (4161610)

Abstract

The importance of the Pedagogical Civil Society [PCS] has been an important focus of recent policymaking in the Netherlands. However, the application of this principle in ethnically diverse communities is a challenge. This thesis describes the role of the PCS when it comes to bridging and bonding social capital; contacts between and within ethnic groups in Culemborg. To gather data semi-structured interviews among 13 parents and online surveys among 100 parents are used. Important findings are that the current PCS and interethnic contacts are existent. Choosing whom to consult in rearing practices depends on lifestyle rather than ethnicity. Although there are obstacles regarding interethnic contacts; potential prejudice towards other groups is one in particular. Finally, the possibility of the implication of the programme *Kom je bij me spelen*, which aims to encourage interethnic contacts via children is evaluated. Parents seem to be willing to participate in the programme, though spatial segregation may be a barrier.

Trefwoorden: Pedagogische Civil Society, bindend sociaal kapitaal, overbruggend sociaal kapitaal, vooroordelen, *Kom je bij me spelen*

Inleiding

In de laatste jaren wordt in de publieke en politieke discours veel aandacht besteed aan etnische diversiteit en sociale cohesie. Het omgaan met etnische diversiteit vormt een belangrijke uitdaging voor moderne samenlevingen, omdat dit vaak wordt gezien als bedreiging voor de sociale cohesie (Cheong, Edwards, Goulbourne, & Solomos, 2007). Deze uitdaging gaat samen met een sterk geïndividualiseerde Nederlandse samenleving (Kesserling, 2010). Door de individualisering vallen ouders weinig terug op hun sociale netwerk en zodoende is een explosieve stijging zichtbaar in de behoefte aan laagdrempelige, doch professionele opvoedondersteuning (Hermans, 2009; Pommer, Kempen, & Sadiraj, 2011). Dit is met name terug te zien in de vraag naar opvoedondersteuning bij milde problematiek die niet per definitie door professionals hoeft te worden behandeld (Pommer et al., 2011). De transitie Jeugdwet (Rijksoverheid, 2013), die is ingegaan op 1 januari 2015, beoogt deze ontwikkelingen tegen te gaan door het inzetten van het sociale netwerk (Rijksoverheid, 2013; Rouvoet, 2009). Deze transitie is gebaseerd op de visie van de Pedagogische Civil Society [PCS] (Ministerie van VWS & ministerie van Ven J, 2013). Hier volgt de werkdefinitie van een goed functionerende PCS:

Voor een goed functionerende PCS bestaat er bij burgers de attitude om met elkaar in de eigen sociale netwerken en het publieke domein verantwoordelijkheden rond het opgroeien en opvoeden van kinderen te delen, in de vorm van informele wederzijdse steun en informele sociale controle (Kesserling, De Winter, Horjus & Van Yperen, 2013).

Naast het implementeren van de PCS, staat de gemeente Culemborg tevens voor de opgave om in multi-etnische wijken de sociale samenhang te verbeteren (Gemeente Culemborg, 2008; 2012). In deze thesis wordt onderzocht of de PCS kan bijdragen aan het bevorderen van interetnisch contact in Culemborg. Dit kan nieuwe inzichten bieden op het gebied van interetnisch contact en de PCS en is daarom relevant voor de gemeente. Er is weinig literatuur met betrekking tot de toepassing van de PCS op het gebied van culturele diversiteit en het overbruggen van netwerken van etnische groepen. De gemeente Culemborg is interessant voor dit onderzoek, vanwege de cultureel diverse samenstelling.

In deze thesis zal aan de hand van vier deelvragen gekeken worden naar de huidige PCS en interetnisch contact, de gevolgen van de PCS voor het overbruggende sociaal kapitaal, vooroordelen als belemmerende factor hiervan en de haalbaarheid van het programma *Kom je bij me spelen*, gericht op bevordering van overbruggend sociaal kapitaal te Culemborg.

Theoretisch kader

Huidige PCS en interetnisch contact

Om te beginnen wordt de relatie tussen de PCS en interetnisch contact in beeld gebracht. Etnische diversiteit wordt veelal in verband gebracht met laag sociaal kapitaal (Dagevos, 2009; Lancee & Dronkers, 2008; Putnam 2003; 2007). Sociaal kapitaal houdt in dat individuen die beschikken over sociale hulpbronnen – dat wil zeggen, hun sociale netwerk en de hulpbronnen van anderen waar zij een beroep op kunnen doen – beter in staat zijn hun doelen te bereiken (Lancee & Dronkers, 2008). Sociaal kapitaal wordt in respectievelijk twee concepten verdeeld: overbruggend sociaal kapitaal en bindend sociaal kapitaal (Coffe & Geys, 2007). Bindend sociaal kapitaal refereert naar sociale banden binnen een groep, waarin men bepaalde kenmerken met elkaar deelt. Overbruggend sociaal kapitaal daarentegen, heeft betrekking op sociale banden tussen verschillende groepen, ongeacht verschillen in etnische, religieuze of sociaaleconomische achtergrond (Coffé & Geys, 2007; Leigh & Putnam, 2002; Putnam, 1993).

Het laatste concept, overbruggend sociaal kapitaal, wordt van groot belang geacht voor sociale cohesie en integratie (Putnam, 2003; 2007). Overbruggend sociaal kapitaal kan een belangrijke bron zijn voor zowel de PCS als voor het vormen van interetnisch contact – deze draaien namelijk beide om het inzetten van het sociale netwerk en hulpbronnen. De relatie van overbruggend sociaal kapitaal, interetnisch contact en de PCS, staat centraal in de eerste deelvraag: Hoe wordt de huidige PCS en het interetnisch contact door ouders in Culemborg ervaren?

Relatie PCS overbruggend- en bindend sociaal kapitaal

De interne binding van afzonderlijke groepen kan ongunstige effecten hebben zoals uitsluiting van anderen en groepsnormen die niet overeenkomen met die van de omringende samenleving (De Hart et al., 2002; Portes, 1998). Daarbij komt dat een overdaad aan bindend sociaal kapitaal afdoet aan de mogelijkheden tot overbruggend sociaal kapitaal (Kam & Needham, 2003). Als de mogelijkheden tot overbruggend sociaal kapitaal beperkt zijn en er enkel nog sprake is van bindend sociaal kapitaal, is segregatie een mogelijk gevolg (Uslaner & Conley's, 2003).

De homogeniteitstheorie stelt dat mensen meer vertrouwen hebben in hun gelijken, zoals familie en leden van dezelfde sociale, raciale of etnische groep (Banfield, 1967; Alesina & La Ferrara, 2002). Uit het onderzoek van Egten, van Zeijl, de Hoog, Nankoe, & Petronia (2008) is gebleken dat ouders voor steun en advies bij de opvoeding de voorkeur geven aan mensen uit hun sociale omgeving. Daarbij ervaren zij een groter gevoel van herkenning, erkenning en bevestiging. Grote etnische diversiteit in een buurt en veel bewoners die weinig overeenkomsten hebben met elkaar, kunnen ervoor zorgen dat mensen uit verschillende etnische groepen zich weinig met elkaar identificeren. Hierdoor is het, volgens de homogeniteitstheorie, aannemelijk dat met een hulpvraag enkel naar mensen toegestapt wordt die overeenkomsten vertonen met de persoon met opvoedvragen.

Gelet op het voorgaande is het mogelijk dat de verschillende etnische groepen in Culemborg enkel vertrouwen op personen binnen dezelfde groep voor opvoedondersteuning (Alesina & La Ferrara, 2002). Dit kan leiden tot een vergroting van bindend sociaal kapitaal en kan een beperking vormen voor de mogelijkheden voor overbruggend sociaal kapitaal (Kam & Needham, 2003). De exploratieve vraag die hierbij centraal staat is: Wat is de relatie tussen de PCS en overbruggend- en bindend sociaal kapitaal in Culemborg?

Vooroordelen als belemmerende factor

De PCS kan een positieve invloed hebben op het contact tussen etnische groepen (De Haan, De Winter, Koeman, Hofland, & Verseveld, 2013). Een struikelblok hierbij is echter het hebben van een etnisch vooroordeel (Nesdale, Durkin, Maass & Griffith, 2005; Nesdale, Lawson, Durkin, & Duffy, 2010). Deze etnische vooroordelen zijn bij volwassenen vaak stabiel en blijvend, verandering gaat moeizaam. De houding en vooroordelen van mensen zijn belangrijke factoren bij het ontstaan en in stand houden van segregatie (Pettigrew, 1998). Wanneer er echter sprake is van positief contact tussen de etnische groepen, nemen vooroordelen en negatieve houdingen tussen etnische groepen af (Dekker, Van der Noll & Capelos, 2007). Kinderen zijn slechts korte tijd immuun voor een etnische voorkeur, vanaf vierjarige leeftijd is een kind zich bewust van raciale verschillen tussen mensen (Nesdale et al., 2010). Zo kunnen jonge kinderen mensen van verschillende raciale groepen onderscheiden. Ook blijkt dat jonge kinderen zichzelf kunnen identificeren met- en een voorkeur hebben voor de eigen etnische groep. Hiervoor zijn verschillende verklaringen. Volgens de Social Identity Development Theory (SIDT) is een etnisch vooroordeel het eindpunt van een ontwikkelingsproces, deze kan ontstaan rond de leeftijd van 6 à 7 jaar (Nesdale et al., 2005). De SIDT stelt dat het etnische vooroordeel bij kinderen van 6 tot 7 jaar af kan nemen door verbeterde cognitieve functies. Tegelijkertijd is dit het moment waarop duidelijk wordt of het ontwikkelde etnische vooroordeel toe- of afneemt en wel of niet blijvend wordt (Nesdale, 1999).

Volgens de SIDT zijn drie voorwaarden bepalend voor de overgang van voorkeur voor de eigen groep, naar afkeur van de andere groep bij kinderen. Deze factoren zijn: (1) de mate van identificatie met de eigen groep, (2) de mate waarin het vooroordeel wordt gedeeld door andere leden van de eigen groep en (3) de mate van competitie en conflict tussen de eigen en andere groepen. De derde deelvraag is: in welke mate zijn de voorwaarden voor het ontwikkelen van een etnisch vooroordeel aanwezig in de gemeente Culemborg?

Bevordering van overbruggend sociaal kapitaal

Contact tussen kinderen biedt de mogelijkheid om bruggen te slaan tussen verschillende systemen, zoals het gezinssysteem en het schoolsysteem (Portes, 1998).

Niet alleen ouders hebben invloed op de houding en vooroordelen van hun kinderen, maar kinderen hebben ook invloed op hun ouders (Dunn, 1997; Dunn & Brown, 1994). Door interetnisch contact op school leren kinderen normen, waarden en gedragingen van andere culturen kennen, waardoor ze de mogelijkheid krijgen om vooroordelen over andere groepen bij te stellen (Allport, 1954; Furstenberg, 2005; Pettigrew & Tropp, 2006). De uiting van interetnische affectie en connectie tussen kinderen moedigt ouderlijke investering in interculturele relaties aan (Dunn & Brown, 1994). In het onderzoek van Dunn (1997) wordt wel gesteld dat adolescenten meer effect hebben op dit proces dan jonge kinderen. In het onderzoek van Offer en Schneider (2007) kwam naar voren dat wanneer adolescenten (11-19) beschikten over een groot netwerk, dit ook gold voor de ouders.

Kom je bij me spelen is een programma dat op praktische wijze via school het bij elkaar spelen na schooltijd wil stimuleren. Hiermee wordt getracht om ontmoeting en wederzijds begrip tussen ouders en kinderen van verschillende etnische groepen te bevorderen. Ouders spelen hierbij een belangrijke rol. Op school is een gevulde rugzak verkrijgbaar die door twee kinderen mag worden geleend, om bij een van hen thuis mee te spelen. Het programma wordt gecoördineerd door vrijwilligers, bestaande uit ouders van kinderen uit de school (De Baat, Gemmeke, & Van Dijk, 2010). Voor toelichting van dit programma, zie Bijlage A.

Er ontstaat contact tussen ouders door een verplichte kennismaking voorafgaand aan de speelafpraak en bij het halen en brengen van de kinderen bij de speelafpraak. Dit leidt tot versterking van onderlinge, vaak interculturele contacten en dus overbruggend sociaal kapitaal (De Winter, Horjus, & Van Dijken, 2009). Volgens de contacttheorie kan interetnisch contact namelijk, door blootstelling aan stereotype inconsistente informatie, leiden tot vermindering van vooroordelen en sociale afstand (Allport, 1954; Hindriks, Verkuyten & Coenders, 2014). *Kom je bij me spelen* laat ouders elkaar ontmoeten vanuit dezelfde rol, namelijk ouder van de samenspelende kinderen. Het faciliteren van de speelafpraak is het gemeenschappelijke doel en dit vergt een functionele noodzaak tot samenwerking, doordat de ouders van tevoren onderlinge afspraken moeten maken. Daarnaast is er steun van 'gezaghebbende autoriteiten': de vrijwilligers en opbouwwerkers bieden steun en advies waar nodig. Dit sluit aan bij de voorwaarden voor interetnisch contact van Allport (1954) (Van Arum, Uytterlinde & Sprinkhuizen, 2009). Van

Aangezien het programma voor en door ouders vormgegeven wordt, zijn er voorwaarden opgesteld die betrekking hebben op de rol van de ouders: (1) de betrokkenheid van ouders bij school, (2) de openheid tot (interetnisch) contact via school en (3) de praktische bereidheid tot het faciliteren van speelafspraken. De

volgende vraag staat hierbij centraal: in hoeverre is er in Culemborg een fundament om het programma *Kom je bij me spelen* te laten slagen?

Methoden

Om de vier deelvragen te beantwoorden is gebruik gemaakt van zowel een (online) vragenlijst ($n=100$, 77 vrouwen en 23 mannen) (Bijlage B) als van semi-gestructureerde interviews ($n=13$, 10 vrouwen en 3 mannen) (Bijlage C) onder ouders in Culemborg. Er is dus sprake van een gemixte methode aanpak, waarbij gebruik gemaakt is van een aansluitende procedure waarin de data gelijktijdig zijn verzameld en samenkomen in de analyse (Creswell, 1994). Deze aanpak geeft een algemeen beeld welke invulling krijgt door interviews. Zie Bijlage D voor de onderzoeksmatrix, waarin de algemene doelen met behorende indicatoren te vinden zijn.

Steekproeftrekking en respons

Vragenlijst Om een representatieve weergave te geven van de gemeente Culemborg is een quotum opgesteld naar de demografische verdeling van etniciteit (Bijlage E). Dit quotum hield in: 90% autochtone respondenten en 10% allochtone respondenten. Na het bereiken van 100 respondenten is de vragenlijst van internet gehaald. De vragenlijst is door een Culemborgse op de Facebook pagina 'Culemborgers op Facebook' geplaatst, die 6294 leden heeft. De respons was voornamelijk van autochtone Culemborgers. Deze zijn aangevuld door schriftelijke afname aan de deur in de wijken Achter de poort en Terweijde. De respons was hier laag, één respondent is op deze manier geworven.

In totaal waren er 94 autochtone Nederlanders en 6 hadden een niet-Nederlandse afkomst; 1 Marokkaans, 2 Moluks, 1 Pools, 1 Brits en 1 Antilliaans. Er is sprake van een gemaksstreekproef aangezien het quotum niet is behaald.

Interviews In de interviews waren autochtone en niet-Nederlandse ouders gelijk verdeeld in de steekproef, om een verdiepend beeld te kunnen krijgen van beide perspectieven. De participanten waren van verschillende afkomst, namelijk: 3 Marokkaans, 1 Moluks, 1 Bosnisch, 1 Brits, 1 Nederlands-Indonesisch en 6 Nederlands.

De meeste participanten zijn door middel van het inschakelen van het netwerk van sleutelfiguren geworven, anderen door aan te bellen in verschillende wijken in Culemborg. Hierbij was de respons met name in de wijk Terweijde laag.

Factoren en methode

Vragenlijst Ter beantwoording van de deelvragen is een vragenlijst opgesteld. Er is gekozen voor een 4-punt schaal, omdat een schaal met een even aantal punten de respondent 'dwingt' om een positieve, of een negatieve keuze te maken.

Bij de analyse van de vragenlijst zijn de vragen in SPSS samengevoegd die over hetzelfde concept iets zeiden, deze vormen factoren. Zie Bijlage F voor de factoren. De

relevante factoren zijn aan de hand van regressieanalyses met elkaar in verband gebracht.

Interviews De interviews waren semi-gestructureerd aan de hand van een *topiclist* (Bijlage C). Dit is een lijst van onderwerpen en vragen welke op een bepaald moment in de interviews worden aangedragen (Boeije, 2010). De interviews zijn in vier gevallen afgenomen in het gemeentehuis en de andere 9 bij deelnemers thuis. Een interview duurde minimaal 25 minuten en maximaal 50 minuten.

Voorafgaand aan een interview was er sprake van *informed consent* (Boeije, 2010). Dit betekent dat de participanten op de hoogte zijn van het onderzoek, instemmen met deelname, en zich realiseren dat ze op elk moment zonder opgave van reden kunnen stoppen. Bij de toelichting van het onderzoek is de focus gelegd op het netwerk rond het gezin bij ouders in Culemborg. Het interetnische aspect van het onderzoek is bewust vooraf niet benoemd om sociaal wenselijke antwoorden te beperken. Wanneer hier achteraf vragen over waren zijn deze beantwoord.

Betrouwbaarheid en validiteit

Vragenlijst De betrouwbaarheid van een vragenlijst geeft een indicatie van de nauwkeurigheid van het instrument. Het begrip heeft betrekking op de reproduceerbaarheid van de gemeten uitkomsten (Field, 2013). De betrouwbaarheid in dit onderzoek wordt gewaarborgd door het gebruik van een vragenlijst met antwoordcategorieën.

De validiteit heeft betrekking op de mate waarin methoden van onderzoek daadwerkelijk meten wat men beoogt te meten (Zwieten & Willems, 2004). Omdat is gekozen voor een korte vragenlijst zijn de operationalisaties van enkele factoren minder sterk en soms incompleet. Dit doet af aan de interne validiteit.

Interviews De interne betrouwbaarheid heeft betrekking op de controleerbaarheid van de onderzoeksresultaten. Er is samengewerkt met vier onderzoekers. Dit vergroot de interne betrouwbaarheid (Zwieten & Willems, 2004). Daarnaast is er systematisch gereflecteerd op de rol van de onderzoeker in de afname en analyse van de interviews. Om verschillen in het analyseren van data inzichtelijk te maken is er gebruik gemaakt van het programma Nvivo. Het gebruik van een *topiclist* verhoogt de reproduceerbaarheid van het onderzoek. Een kanttekening die hierbij kan worden gemaakt is dat er bij een semi-gestructureerd interview veel vrijheid is voor inbreng van de participanten, waardoor interviews nooit geheel hetzelfde zijn (Boeije, 2010).

Resultaten

De resultaten van de online vragenlijst worden bij elke deelvraag eerst besproken waarna daar dieper op wordt ingegaan met behulp van de kwalitatieve resultaten van interviews.

Huidige PCS en interetnisch contact

De resultaten worden weergegeven aan de hand van drie thema's. Het eerste thema is de PCS. Uit de vragenlijst kwam naar voren dat men af en toe tot regelmatig advies aan familie of vrienden wat betreft de opvoeding vraagt. $M = 2,57$ ($SD = .807$). Zo vertelde een participant: "Dus niet alléén maar familie of alléén maar vrienden, dat is denk ik wel een 50/50 verdeling" (interview 6). In de interviews werden zowel de familiebanden als de vriendenkring door de meesten als hecht bestempeld. Participanten waren ook erg positief over contacten in de buurt, dit contact is over het algemeen wat meer praktisch en oppervlakkig van aard. Ter illustratie: "Daar doe je wel eens een kopje koffie of een praatje bij de deur." (interview 11)" of "als het nodig is even oppassen op de kinderen" (interview 10).

De meeste ouders gaven aan contact met andere ouders belangrijk te vinden, een moeder van Marokkaanse afkomst zei: "Bij sommigen merk je wel dat ze dan afstand houden, maar dan probeer je juist contact te maken. Want het gaat wel om je kind en dat is wel heel belangrijk als ouder" (interview 2). Er was echter ook een ouder die aangaf dit contact niet belangrijk te vinden. Wanneer mensen dit belangrijk vonden, ging het contact vaak om praktische zaken, zoals eetgewoonten, allergieën, of het brengen en halen van kinderen. Andere zaken, die culturele verschillen of normen en waarden betreffen, werden met andere ouders minder besproken. Daarnaast wordt de PCS aan de hand van de mate waarin ouders advies vragen, onderzocht. In de interviews gaven alle ouders aan, op een na, wel eens advies te vragen aan anderen. Sommigen stapten vooral naar familie voor advies, anderen eerder naar vrienden. Maar de meesten gaven aan naar zowel familieleden als vrienden te stappen. Wat betreft advies via formele instanties of opvoedboeken, kwam dit slechts bij één ouder naar voren. Alle participanten hebben aangegeven een netwerk te hebben om hun problemen te bespreken. Kortom, men maakte meer gebruik van informele netwerken voor opvoedadvies.

Het tweede thema is interetnisch contact. Interetnisch contact betreft de mate van contact met mensen van een andere dan de eigen afkomst. Uit de resultaten van de vragenlijst gaven ouders aan regelmatig contact te hebben met mensen van een andere afkomst ($M = 3.09$, $SD = .846$). In de interviews werd duidelijk dat de mate van interetnisch contact verschilde tussen de ouders. Een deel van de deelnemers met Nederlandse afkomst gaf aan weinig interetnisch contact te hebben. Redenen hiervoor waren onder andere de samenstelling van de wijk en school. De meeste ouders gaven aan gemixte contacten te hebben, maar meer met mensen met dezelfde afkomst: "Ik heb 1 Zuid-Afrikaanse vriendin, maar die woont daar ook dus dat contact is vooral via mail en dergelijke. Ja dat is de enige ja. Verder vooral Nederlands" (interview 10). Er waren ook ouders die aangaven vooral contact te hebben met mensen van een andere

afkomst dan de eigen. Dit kwam uitsluitend naar voren bij ouders van niet-Nederlandse afkomst. Sommige ouders gaven aan bepaalde obstakels te ondervinden bij interetnisch contact, bijvoorbeeld taal: "Op het schoolplein praten ze vaak Arabisch met elkaar, ook al mag dat niet. En dan geef ik het op een gegeven moment ook op" (interview 9). Ook werd cultuur gezien als obstakel hiervoor.

Het derde thema betreft de relatie tussen de PCS en interetnisch contact. Uit de enkelvoudige regressie analyse volgt dat ouders die hoog scoren op het bespreken van de opvoeding met anderen, scoren ook hoog op het hebben van contact met mensen met een andere dan de eigen afkomst, $R(1) = .072$, $p < .000$ $B = .430$. In de interviews kwamen hierover verschillende visies aan bod. Ouders met een niet-Nederlandse achtergrond, die veelal aangaven meer contact te hebben met autochtone Nederlanders, hadden verschillende perspectieven wat betreft het praten over de opvoeding met mensen van dezelfde afkomst. Zo vond een Marokkaanse ouder dat ze minder snel naar andere Marokkanen zou gaan: "Ik heb het gevoel in de Marokkaanse gemeenschap word je sowieso niet echt serieus genomen [...] ik zou het niet aan een doorsnee Marokkaan kunnen of willen vertellen. Dat ligt morgen gewoon op straat" (interview 2). Een Molukse ouder zei dat ze dacht dat Molukkers en Marokkanen meer op familie af stappen dan Nederlanders dat doen. Enkele ouders van Nederlandse afkomst gaven aan eerder naar mensen van dezelfde afkomst te stappen, de reden daarvoor waren cultuurverschillen:

Ja, het is een gevoel denk ik, [...] maar toch ook wel de cultuurverschillen. [...]

Dus misschien dat dat dan een vooroordeel is om dan te zeggen van 'nou, als ik dan advies wil vragen doe ik dat wel bij de Nederlandse buurvrouw op de hoek dan die ene Marokkaanse moeder.' Niet definitief van ik doe het niet of juist wel (interview 11).

Relatie tussen PCS en bindend- en overbruggend sociaal kapitaal

De tweede deelvraag wordt in twee thema's verdeeld. Het eerste thema betreft bindend sociaal kapitaal. Eerst zal worden gekeken naar de sociale banden van ouders en hoe hecht deze zijn. Vervolgens wordt besproken of ouders binnen één groep opvoedadvies verkrijgen.

Hoe meer ouders de opvoeding met anderen bespreken en contact hebben met anderen binnen de eigen groep, hoe meer er sprake is van bindend sociaal kapitaal ($R(1) = .201$, $p < .000$, $B = .528$) (Diagram 1).

Ouders die advies vragen doen dit vaak bij personen met opvoedervaring en personen waarbij zij veel gelijkenissen terugvinden wat betreft leefsituatie. Nederlandse participanten gaven aan hun familie te raadplegen maar direct daaropvolgend kwam vaak het antwoord 'vriendenkring'. Voortkomend uit gelijkenissen in levenssituaties vinden de participanten meer begrip en erkenning bij vrienden dan bij familie. Een Nederlandse participant vertelde: "Dat is niet echt met onze familieleden, ik denk meer

met sommige van onze vrienden, omdat gewoon de manier van kijken anders is. Dat we daar meer begrip en erkenning vinden dan bij onze ouders" (interview 9). Dat gelijkenissen in levenssituatie belangrijk zijn bleek ook wel uit het volgende: "Vrienden zitten in hetzelfde schuitje. [...] Dat levelt wat makkelijker" (interview 5).

Het tweede thema betreft overbruggend sociaal kapitaal. De relatie tussen de PCS en overbruggend sociaal kapitaal wordt geoperationaliseerd aan de hand van de mate en houding tegenover interetnisch contact met andere volwassenen rondom de opvoeding van kinderen.

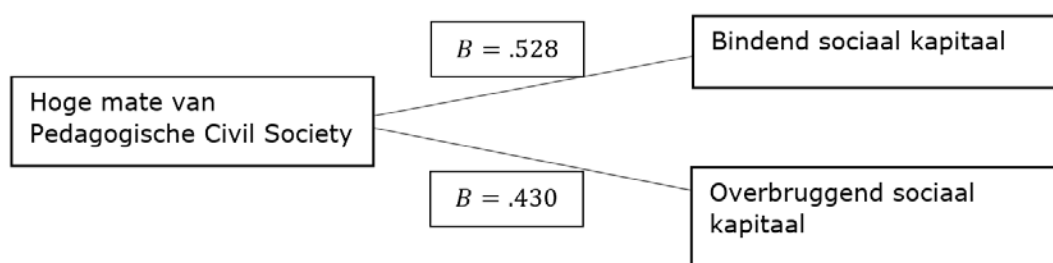
De online vragenlijst liet zien dat 5% van de participanten helemaal geen contact heeft met mensen met een andere afkomst, 16% af en toe, 44% regelmatig en 35% zegt heel vaak contact te hebben met mensen met een andere afkomst. Het grootste deel van de respondenten geeft aan contact te hebben met mensen met een andere afkomst (79%). Dit komt grotendeels overeen met de interviews waarin alle participanten aangaven een open houding te hebben wat betreft interetnisch contact. Verschillen in geloof en afkomst hoeven dus geen belemmerende factor te zijn bij het vragen van opvoedadvies.

In de praktijk lijkt echter het interetnisch contact toch beperkt mogelijk. Dit had onder andere te maken met weinig etnische diversiteit in de wijk of op school. Mocht deze diversiteit er wel zijn dan ondervonden de, met name autochtone, participanten obstakels. Uit de interviews kwam naar voren dat niet etniciteit, maar verschillende opvoed- en leefstijlen een belemmering zijn voor overbruggend sociaal kapitaal.

Kortom, het vragen van advies en het zoeken van contact met andere ouders staat zowel in verband met bindend- als overbruggend sociaal kapitaal, zie diagram 1 voor de verbanden. De mogelijkheden van het overbruggend sociaal kapitaal lijken echter meer af te hangen van verschil in leefstijl dan van etniciteit.

Diagram 1

Model bij de resultaten uit de vragenlijst met de PCS, bindend- en overbruggend sociaal kapitaal

Vooroordelen als belemmerende factor

De voorwaarden voor het ontwikkelen van vooroordelen zijn de mate van identificatie met de eigen groep, de mate waarin het vooroordeel wordt gedeeld door ouders of andere leden van de eigen sociale groep en de mate van competitie en conflict

tussen de eigen groep en andere etnische groepen. Uit de verkregen kwalitatieve en kwantitatieve data zijn vier verschillende thema's geselecteerd. Deze zijn: (1) etnische identificatie van de participant, (2) mate van vooroordeel van de familie, (3) ervaren conflicten en (4) de mate van vooroordeel van de participant. Hieronder zullen de thema's beschreven worden en zullen de gevonden verbanden inzichtelijk worden gemaakt.

De analyse liet het volgende zien wat betreft de etnische identificatie in Culemborg: 79% van de participanten identificeert zich sterk met de etnische afkomst, 13% identificeert zich gedeeltelijk, 5% identificeert zich voornamelijk niet en 3% identificeert zich geheel niet met de eigen etnische afkomst. Dit komt ook naar voren in de interviews. Wel waren er participanten die stelden dat de eigen etnische identiteit niet belangrijk was, maar zij hechtten wel waarde aan de nieuw verkregen Nederlandse identiteit. Daarbij vertelden participanten met een migratie achtergrond dat er soms sprake is van een combinatie van identificatie met verschillende etnische afkomst "Het is wel een Marokkaans Nederlandse identiteit, half half gewoon" (Interview 6). Ten slotte kwam naar voren dat autochtone Nederlanders en Nederlanders met een andere afkomst zich even sterk identificeren met hun eigen culturele identiteit.

Daarnaast ging een sterke identificatie van de familie met de eigen etnische identiteit in de interviews vaak samen met het hebben van een vooroordeel en een voorkeur voor de eigen etnische groep. Hierbij gaven participanten aan dat hun families stelliger waren in het uiten van vooroordelen "Maar mijn moeder, die is wel van 'Marokkanen' dit..' en 'klote asielzoekers', 'die komen hier onze boterham opvreten" (Interview 11). Hierbij is er geen verschil tussen de families van autochtone Nederlanders en Nederlanders met een andere afkomst.

Vervolgens gaven alle participanten aan enige conflicten te ervaren tussen de eigen etnische groep en andere etnische groepen. Dit is enkel onderzocht aan de hand van semi-gestructureerde interviews. Zowel de autochtone Nederlanders als de Nederlanders met een andere afkomst uitten angst en maken meer onderscheid tussen de verschillende etnische groepen wanneer zij conflict ervaren. Uit de analyse van de interviews volgde dat autochtone Nederlanders vaker informatie via het nieuws ontvangen, vaker een negatief beeld over buitenlanders hebben gekregen, meer onderscheid maken tussen etnische groepen en waakzamer zijn geworden door ervaren conflicten, terwijl de Nederlanders met een andere afkomst aangaven vaker een vooroordeel of discriminatie te ervaren.

Ten slotte is de mate van vooroordeel van de participanten onderzocht. De analyse liet het volgende zien wat betreft de mate van vooroordeel ten opzichte van de etnische achtergrond van de burens: 46% van de participanten gaf aan geen vooroordeel te hebben, 27% gaf aan voornamelijk geen, 19% deels en 8% een uitgesproken

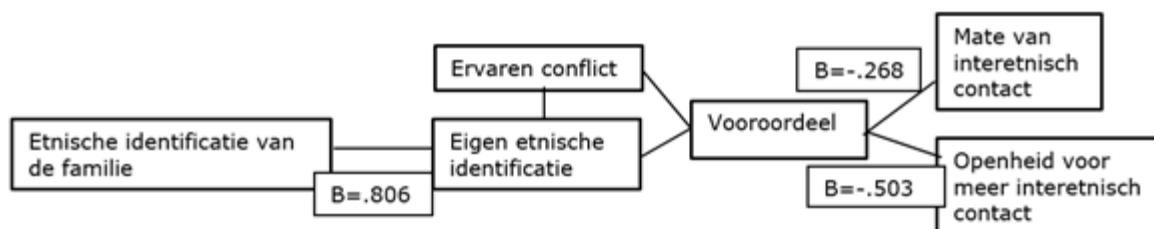
vooroordeel te hebben tegenover andere etnische groepen. Dit volgde ook uit de interviews. In de interviews werd in eerste instantie geen vooroordeel aangegeven, maar uiteindelijk uitten participanten wel een vooroordeel:

Ik heb er geen vooroordelen bij, maar als ik er mee te maken krijg dan heb ik wel sneller een beter gevoel bij Nederlandse mensen dan met een andere achtergrond. Dat is meer de manier hoe mensen doen en communiceren en een grote mond en gedrag (interview 13).

Er bestaan verschillende verbanden tussen de drie voorwaarden en het vooroordeel. Een enkelvoudige regressie analyse suggereert dat hoe meer de familie zich identificeert met de etnische afkomst, hoe meer een persoon zich identificeert met de eigen etnische afkomst, $R(1) = .649, p < .00, B = .806$. Uit de semi-gestructureerde interviews is dit ook naar voren gekomen. Daarnaast indiceert de analyse van de interviews dat participanten die aangaven conflict te ervaren, zich ook sterk identificeerden met de eigen etnische groep. Zij gaven ook aan een vooroordeel te hebben ten opzichte van andere etnische groepen. Daarnaast suggereert dit onderzoek dat het hebben van een vooroordeel een negatief verband heeft op de mate van interetnisch contact ($R(1) = .072, p < .007, B = -.268$) en het openstaan voor meer interetnisch contact ($R(1) = .253, p < .00, B = -.503$). Voor een volledig overzicht van de verbanden in de resultaten, zie diagram 2.

Diagram 2

Model bij de resultaten met voorwaarden voor vooroordelen

Bevordering van overbruggend sociaal kapitaal

Om na te gaan of er een basis is in Culemborg om het programma *Kom je bij me spelen* te laten slagen is gekeken naar de volgende voorwaarden: (1) de betrokkenheid van ouders bij school, (2) de openheid tot (interetnisch) contact via school en (3) de praktische bereidheid tot het faciliteren van speelafspraken. Zie Bijlage G voor een tabel met de percentages per voorwaarde.

Betrokkenheid van ouders bij school Nagenoeg driekwart van de respondenten (74%) geeft aan het leuk te vinden om als vrijwilliger bij te dragen op de school van hun kind. Ditzelfde kwam bij alle participanten in de interviews naar voren, maar hierbij verschilde de mate van betrokkenheid in de praktijk enorm. De mate van betrokkenheid lijkt uit de antwoorden van de participanten af te hangen van vier

componenten: (1) het plezier dat dit vrijwilligerswerk de participant geeft, (2) de leeftijd van het kind; kinderen vinden betrokkenheid van ouders op school tot zekere leeftijd leuk, wat maakt dat ouders naarmate de kinderen ouder worden minder betrokken zijn bij school, (3) de beschikbare vrije tijd en (4) het belang dat er aan wordt gehecht; in hoeverre participanten hier tijd voor vrijmaken.

Openheid voor (interetnisch) contact via school Bij deze voorwaarde wordt eerst gekeken naar de houding van ouders ten opzichte van (interetnisch) contact tussen kinderen en vervolgens naar de houding van ouders ten opzichte van (interetnisch) contact met andere ouders.

Openheid voor (interetnisch) contact tussen kinderen Uit de interviews kwam naar voren dat ouders op verschillende manieren tegen interetnisch contact tussen kinderen aankijken en dat dit verschilt per context, zoals op school of bij speelafspraken. Ouders noemen in de interviews de mogelijkheid en de openheid tot contact samen. Om deze reden wordt ook de mogelijkheid tot interetnisch contact besproken.

Binnen de schoolse context zijn er ouders die bewust hebben gekozen voor een 'witte school' uit angst dat een 'zwarte school' negatieve gevolgen zal hebben voor het gedrag en de taalontwikkeling van de eigen kinderen. Andere ouders gaven aan wel open te staan voor interetnisch contact op school, maar door een schoolkeuze, gebaseerd op bijvoorbeeld het type onderwijs, er weinig mogelijkheid was tot interetnisch contact tussen kinderen. Daarnaast zijn er ook ouders met een Nederlandse achtergrond wiens kinderen naar een gemengde school gaan en contact hebben met kinderen van een andere achtergrond. Ten slotte zijn er kinderen van participanten met een andere etnische achtergrond die naar een "witte school" gaan. Hierbij werd aangegeven dat deze kinderen enkel contact hebben met Nederlandse kinderen en er dus sprake is van interetnisch contact.

Uit de vragenlijst kwam naar voren dat het grootste deel van de ouders geen voorkeur te hebben voor de etnische achtergrond van kinderen bij speelafspraken. Ondanks dat sommige ouders in de interviews een voorkeur in de aangaven, stonden zij allen open voor interetnisch contact tussen kinderen bij speelafspraken. Ter illustratie: "Als ze met kindjes spelen vind ik niet zo erg, maar als je echt alleen maar met die kindjes in de klas zit, [...] minder prettig ja" (interview 12). De ouders die wel een voorkeur uitspreken voor bepaalde kinderen doen dit op basis van gedrag en benoemen specifiek dat dit niet gebaseerd is op etnische achtergrond. Ouders geven aan dat kinderen overal mogen spelen en iedereen bij hen welkom is, indien er rekening wordt gehouden met elkaars normen en waarden en deze worden geaccepteerd en er geen sprake is van criminaliteit of asociaal in het andere gezin.

Sommige ouders hebben dus een voorkeur voor zo weinig mogelijk interetnisch

contact op school, maar alle ouders staan wel open voor interetnisch contact bij speelafspraken.

Openheid voor interetnisch contact tussen ouders Uit de vragenlijst volgt dat het grootste deel (75%) van de respondenten regelmatig tot vaak de kinderen brengt en haalt van en naar school. Het grootste deel (78%) maakt hierbij ook een praatje op het schoolplein. Deze bevindingen worden bevestigd in de interviews. Ouders gaven aan dat het schoolplein de voornaamste ontmoetingsplek was tussen ouders. Halen en brengen, en daarmee de mogelijkheid tot contact tussen ouders, lijkt af te nemen naarmate de kinderen ouder worden.

Bij een weinig etnisch diverse school zijn er ook minder interetnische ontmoetingsmogelijkheden voor ouders. Sommige ouders geven aan dit ook niet op te zoeken en zich prettiger te voelen bij ouders waarbij ze meer aansluiting vinden. Ter illustratie: "De Daltonschool...Ik zie alleen maar hoofddoekjes op het schoolplein. Toen dachten we wel van: nou dit willen we gewoon niet" (interview 12). Wanneer er interetnisch contact is gaat dit vaak niet verder dan alleen groeten. Bij het aangaan van interetnisch contact op scholen die wel etnisch divers zijn, worden door sommige ouders moeilijkheden ervaren. Zowel Nederlandse moeders als de moeders met een andere achtergrond blijven meestal in groepjes bij elkaar op het schoolplein en menging in de praktijk weinig gebeurt weinig.

Andere ouders zeggen wel interetnisch contact te leggen: "En dat is, ja, gemixte culturen. Ouders staan gewoon op het schoolplein. Dan maken we wel contact" (interview 11). Participanten met een andere etnische achtergrond geven aan veel contact te hebben met Nederlandse ouders. Hierbij kan er worden gesproken van openheid voor interetnisch contact tussen ouders.

De praktische bereidheid tot het faciliteren van speelafspraken Hierbij werd er gevraagd of kinderen bij anderen en bij hen thuis mogen en kunnen spelen en of ze worden gebracht en gehaald. Uit de vragenlijst kwam naar voren dat kinderen regelmatig tot vaak met andere kinderen bij hen thuis (81%) of bij anderen thuis spelen (79%).

Net als bij school zijn alle ouders bereid om kinderen te brengen naar of te halen van speelafspraken. Hierbij is het wel afhankelijk van de afstand van de afspraak en de leeftijd van het kind. Ter illustratie: "Als het gewoon hier in de wijk is dan mag hij zelf op de fiets. Alles verder dan daar, zeg maar, is nog even verboden terrein" (interview 12). Ook worden hier met andere ouders afspraken over gemaakt of worden familieleden ingeschakeld. Niet voor alle ouders was het maken van speelafspraken gebruikelijk. Een ouder gaf aan dit van huis uit niet gewend te zijn, maar dat ze er voor de kinderen wel aan meedeed.

Ouders geven aan een praatje te maken andere ouders. Hierbij is er openheid

voor interetnisch contact, maar worden hier moeilijkheden bij ervaren en is hier in de praktijk minder sprake van.

Conclusies en discussie

In deze thesis is onderzocht of de PCS kan bijdragen aan het bevorderen van overbruggend sociaal kapitaal in Culemborg. Dit is gedaan aan de hand van de volgende deelonderzoeksvragen: (1) Hoe wordt de huidige PCS en het interetnisch contact in Culemborg ervaren? (2) Wat is de relatie tussen de PCS voor het overbruggend- en bindend sociaal kapitaal in Culemborg? (3) Zijn de voorwaarden voor het ontwikkelen van een etnisch vooroordeel aanwezig in Culemborg? (4) In hoeverre is er een fundament om het programma *Kom je bij me spelen* te laten slagen in Culemborg?

In het onderzoek is naar voren gekomen dat de PCS in zekere mate aanwezig is in Culemborg; ouders spraken regelmatig personen in hun informele netwerk over de opvoeding. Een sterkere PCS wordt in verband gebracht met een grotere mate van zowel overbruggend als bindend sociaal kapitaal. Ouders met een sterke PCS hadden ook meer interetnisch contact. Er kwam ook naar voren dat men meer vertrouwen heeft in en de voorkeur geeft aan gelijken. Dit is echter niet afhankelijk van etniciteit maar eerder van leefstijl, wat aansluit bij de homogeniteitstheorie (Banfield, 1967). De verwachting dat verschillende etnische groepen voor opvoedondersteuning vertrouwen op personen binnen dezelfde groep, is echter niet uitgekomen. Gevonden is dat ouders opvoedadvies verkrijgen bij anderen die dezelfde leefsituatie, leefstijl of denkwijze hebben. Dit kan verklaard worden door meer gevoel van herkenning, erkenning en bevestiging (Egten et al., 2008).

Vaak gaven respondenten echter aan voorkeur te hebben voor het bespreken van de opvoeding met autochtone Nederlanders. Uit de analyse volgt dat de drie voorwaarden voor vooroordelen uit de SIT (Nesdale et al., 2005) aanwezig zijn in Culemborg en dat het hebben van een vooroordeel een negatief effect heeft op de mate van interetnisch contact. Dit onderzoek suggereert dat de mate van vooroordeel wordt gedeeld binnen de eigen etnische groep. Dit lijkt echter, anders dan de SIT beweert, sterker gerelateerd te zijn aan de mate van identificatie met de eigen groep dan aan vooroordeel zelf.

Vooroordelen kunnen verminderen door interetnisch contact (Allport, 1954). Het programma *Kom je bij me spelen* is gericht op de bevordering van overbruggend sociaal kapitaal (De Baat et al., 2010). Aangezien het programma voor en door ouders vormgegeven zal worden, zijn drie voorwaarden opgesteld die betrekking hebben op de rol van de ouders. Allereerst de betrokkenheid van ouders bij school. De meeste ouders waren bereid om vrijwillig bij te dragen aan projecten op school en deden, dit indien daar tijd voor is. Ten tweede is de openheid voor (interetnisch) contact via school van belang. Ondanks dat sommige ouders de voorkeur gaven aan voornamelijk autochtone

scholen voor hun kinderen, stonden alle ouders open voor interetnische speelafspraken. Tot slot waren ouders bereid tot het faciliteren van speelafspraken. De ruimtelijke segregatie van bevolkingsgroepen belemmert echter de mogelijke effectiviteit ervan.

De bevindingen in deze thesis moeten worden gezien in de context van de betrouwbaarheid en validiteit ervan. Ten eerste wordt de betrouwbaarheid gewaarborgd door de samenwerking van meerdere onderzoekers. Generaliseerbaarheid had geen prioriteit, de focus van de thesis lag namelijk op kwalitatieve en exploratieve doelen. De keuze voor een korte vragenlijst doet af aan de interne validiteit; de operationalisaties zijn hierdoor niet geheel dekkend. De interviews vormen echter een toevoeging bij de vragenlijst wat een completer beeld schetst.

Een belangrijke beperking in dit onderzoek is dat de quotum steekproef in de vragenlijst niet is bereikt, waardoor deze resultaten meer zeggen over het perspectief van autochtone ouders. Dit is echter aangevuld met interviews, welke gelijk waren verdeeld onder autochtone en niet-Nederlandse ouders. De resultaten sluiten daardoor gering bij elkaar aan. Beide perspectieven zijn wel aan het licht gekomen.

Ondanks deze beperkingen, heeft dit onderzoek een beeld kunnen geven van ouders in Culemborg en hoe zij omgaan met de PCS en interetnisch contact. Het feit dat veel ouders openstaan voor interetnisch contact biedt positieve mogelijkheden. Wel lijken voorwaarden voor vooroordelen aanwezig te zijn, welke voor bevordering voor houdingen tussen groepen dienen te worden tegengegaan. Recent onderzoek (Van Hiel, 2016) stelt dat de beschreven voorwaarden eigenlijk altijd aanwezig zijn in een samenleving, omdat zij in de mens zijn ingebakken. Onderzoek hiernaar geeft richting en inzicht aan de vraag hoe men verandering zou willen realiseren. Interetnisch contact en (indirect) de PCS kunnen worden bevorderd door middel van een programma zoals *Kom je bij me spelen*. De ruimtelijke segregatie van bevolkingsgroepen belemmert echter de mogelijke effectiviteit ervan.

Om de ruimtelijke segregatie te overbruggen is onderzoek naar de mogelijke implementatie van *Kom je bij me spelen* tussen verschillende scholen gewenst. Daarnaast wordt aanbevolen om in vervolgonderzoek ook de minder makkelijk bereikbare wijken te betrekken om een completer beeld te krijgen. Contact zou kunnen worden gelegd via de wijkteams, wat door een gebrek aan tijd in dit onderzoek niet is gelukt.

Literatuur

- Alesina, A. & La Ferrara, E. (2002) 'Who trusts others?' *Journal of Public Economics*, 85, 207-234. doi: 10.1016/S0047-2727(01)00084-6
- Allport, G. (1954). *The nature of prejudice*. Cambridge: Addison-Wesley
- Banfield, E. (1967). *The Moral Basis of A Backward Society*. New York: Free Press
- Boeije, H.R. (2010). *Analysis in qualitative research*. London: Sage
- Cheong, P., Edwards, R., Goulbourne, H., & Solomos, J. (2007). Immigration, social cohesion and social capital: A critical review. *Critical Social Policy*, 27, 24-49. doi: 10.1177/0261018307072206
- Coffe, H., & Geys, B. (2007). Toward an empirical characterization of bridging and bonding social capital. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 36, 121-139. doi: 10.1177/0899764006293181
- Creswell, J. W. (1994). *Research design: Qualitative and quantitative approaches*. Thousand Oaks, California: Sage
- Dagevos, J. (2009). *Ruimtelijke concentratie van niet-westerse migranten: Achtergronden, gevolgen en aangrijpingspunten voor het beleid*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- De Baat, M., Gemmeke M., & Van Dijk, M. (2010). Kom je bij me spelen. *Allemaal opvoeders in de praktijk: Inspirerende voorbeelden voor pilotgemeenten*, 71-73.
- Dekker, H., Van der Noll, J. & Capelos, T. (2007). *Islamofobie onder jongeren en de achtergronden daarvan*. Universiteit Leiden.
- De Haan, M. J., de Winter, M., Koeman, M., Hofland, A., & Verseveld, M. D. A. (2013). *Opvoeden als netwerken in de multi-etnische wijk*. Universiteit Utrecht.

- De Hart, J., Knol, F., Maas- de Waal, C., Roes, T., Breedveld, K., Bronneman-Helmers, R., ... Zeijl, E. (2002). *Zekere banden: sociale cohesie, leefbaarheid en veiligheid*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- De Winter, M., Horjus, B., & Van Dijken, M, W. (2009) vreedzaam komt van school. *Universiteit Utrecht*.
- Dunn, J. (1997). Lessons from the study of bidirectional effects. *Journal of Social and Personal Relationships*, 14, 565-573.
- Dunn, J., & Brown, J. (1994). Affect expression in the family, children's understanding of emotions, and their interactions with others. *Developmental Psychology*, 40, 120-137.
- Egten, C. van, Zeijl, E., Hoog, S. de, Nankoe, C. & Petronia, E. (2008). *Gezinnen van de toekomst. Opvoeding en opvoedingsondersteuning*. Den Haag, E-Quality/SCP.
- Field, A. P. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS Statistics: And sex and drugs and rock 'n' roll (fourth edition)*. London: Sage publications.
- Furstenberg, F. F. (2005). Banking on families: How families generate and distribute social capital. *Journal of Marriage and Family*, 67, 809-821. doi:10.1111/j.1741-3737.2005.00177.x
- Gemeente Culemborg. (2008). *Leefbaarheid in Culemborg: Vervolgmeting 2008*.
- Gemeente Culemborg. (2012). *Plan aanpakwijken 2012-2015*.
- Hermans, J. M. A. (2009). *Het Opvoeden Verleerd*. Amsterdam: Vossiuspers UvA.
- Hindriks, P., Verkuyten, M., & Coenders, M. (2014). Interminority attitudes: The roles of ethnic and national identification, contact, and multiculturalism. *Social Psychology Quarterly*, 77, 54-74. doi:10.1177/0190272513511469
- Rijksoverheid (2013). *Jeugdwet: Memorie van toelichting*. Retrieved from: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2013/07/01/jeugdwet>

Kam, G. R. W., & Needham, D. B. (2003). *Een hele opgave: Over sociale cohesie als motief bij stedelijke herstructurering*. NETHUR, 1-71.

Kesserling, M. C. (2010). Allemaal Opvoeders, webpublicatie I: Theoretische verkenning. Retrieved from: www.allemaalopvoeders.nl

Kesserling, M. C., De Winter, M., Horjus, B., & Van Yperen, T. (2013) Allemaal opvoeders in de pedagogische civil society. Naar een theoretisch raamwerk van een ander paradigma voor opgroeien en opvoeden. *Pedagogiek*, 33, 5-20.

Lancee, B., & Dronkers, J. (2008). Etnische diversiteit, sociaal vertrouwen in de buurt en contact van allochtonen en autochtonen met de burens. *Migrantenstudies*, 24, 224-249.

Leigh, A. and Putnam, R. (2002) 'Reviving Community: What Policy Makers Can Do to Build Social Capital in Britain and America', *Renewal* 10, 15–20.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport & Ministerie van Veiligheid en Justitie (2012). *Conceptwetsvoorstel jeugdwet. Memorie van toelichting*. Den Haag.

Nesdale, D. (1999) 'Social Identity and Ethnic Prejudice in Children', in P. Martin and W. Noble (eds). *Psychology and Society*, pp. 92–110. Brisbane: Australian Academic Press.

Nesdale, D., Durkin, K., Maass, A., & Griffiths, J. (2005). Threat, group identification, and children's ethnic prejudice. *Social Development*, 14, 189–205.
doi:10.1111/j.1467-9507.2005.00298.

Nesdale, D., Lawson, M. J., Durkin, K., & Duffy, A. (2010). Effects of information about group members on young children's attitudes towards the in- group and out-group. *British Journal of Developmental Psychology*, 28, 467-482.
doi:10.1348/026151009X433321

Offer, S., & Schneider, B. (2007). Children's role in generating social capital. *Social Forces*, 85, 1125-1142. doi:10.1353/sof.2007.0049

- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90, 751-781. doi:10.1037/0022-3514.90.5.751
- Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual Review of Psychology*, 49, 65-85.
- Pommer, Kempen, Sadiraj, (2011). *Jeugdzorg in groeifase. Ontwikkelingen in gebruiken en kosten Jeugdzorg*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Portes, A. (1998). Social capital: Its origins and applications in modern sociology. *LESSER, Eric L. Knowledge and Social Capital*. Boston: Butterworth-Heinemann, 43-67.
- Putnam, R.D. (2007). E pluribus unum: Diversity and community in the twenty-first century. The 2006 Johan Skytte prize lecture. *Scandinavian Political Studies* 30, 137-174.
- Putnam, R. (2003) 'Ethnic Diversity and Social Capital', paper presented at the 'Ethnic Diversity and Social Capital' seminar, Families & Social Capital ESRC Research Group in association with the Economic and Social Research Council and the British Academy, 24 June, British Academy, London.
- Putnam, R. (1993) 'The Prosperous Community: Social Capital and Public Life', *The American Prospect* 4, 35-42.
- Rouvoet (2009). Aanzien jeugdzorg zal ingrijpend veranderen. Toespraak aan de Vrije Universiteit Amsterdam op 30 september 2009.
- Uslaner, E. M. and Conley, R. S. (2003) 'Civic engagement and particularized trust – the ties that bind people to their ethnic communities', *American Politics Research* 31, 331-60.

Van Arum, S., Uyterlinde, M., Sprinkhuizen, A. (2009). Sociale samenhang:

Buurtgebonden bewonersbetrokkenheid & overbruggende contacten een verkenning. *Movisie*, 1-32.

Van Hiel, A. (2016). *Iedereen racist: De multiculturele droom ontleed*. Den Haag:

Lannoo Campus.

Van Zwieten, M., & Willems, D. (2004). Waardering van kwalitatief onderzoek. *Huisarts*

en Wetenschap, 47, 38-43.

Bijlage A

Toelichting programma *Kom je bij me spelen*

Het programma 'kom je bij me spelen', dat al in Utrecht Overvecht is geïmplementeerd, heeft als een van de doelen om meer contact, ontmoeting en wederzijds begrip tussen ouders en kinderen van verschillende etnische groepen te bevorderen. Het project wil op praktische wijze via school, het bij elkaar spelen na schooltijd stimuleren. Het gaat als volgt te werk: op de woensdagmiddag gaan kinderen naar de overblijfruimte waar ze met een gekozen vriendje of vriendinnetje een rugzak met speelgoed mogen lenen. Acht tot tien vrijwilligers, bestaande uit ouders van deze kinderen, coördineren het maken van tweetallen en houden bij wie en hoe vaak er met elkaar wordt gespeeld. De twee kinderen worden opgehaald door de ouder van het kind waarbij wordt gespeeld. Aan het einde van de middag wordt het 'uit' spelende kind opgehaald door zijn eigen ouder. Er wordt een vragenlijst ingevuld over de tevredenheid met het speelgoed en mogelijke suggesties. Het kind is verantwoordelijk dat de rugzak weer op school terecht komt. De vrijwillige groep ouders die het project coördineren hebben voorafgaand aan hun rol verschillende cursussen gevolgd met betrekking tot conflict hanteren, omgaan met onwillige ouders en kinderen en een EHBO training. Daarnaast wordt er onder de vrijwilligers en opbouwwerkers wekelijks overlegd. Voor een volledige beschrijving van het programma zie het artikel van De Baat, M., Gemmeke M., & Van Dijk, M. (2010). Allemaal opvoeders in de praktijk. Nederlands jeugd instituut.

Bijlage B

Online Vragenlijst

Uw gezin en het netwerk

Wij zijn vier studenten uit Utrecht en zijn bezig met ons afstudeeronderzoek. We zijn benieuwd hoe ouders (uit Culemborg) denken over de rol van familie, vrienden en kennissen bij het gezin. Bent u een ouder en wilt u ons helpen met afstuderen, vul dan in een paar minuten deze vragenlijst in!

Sommige vragen gaan over de tijd waarin uw kinderen de basisschool leeftijd hebben/hadden. Mochten uw kinderen al ouder zijn, denk dan aan de tijd dat zij nog naar de basisschool gingen.

* Al uw antwoorden blijven anoniem.

In welke wijk in Culemborg woont u?

.....

Wat is uw afkomst? (Bijvoorbeeld: Nederlands, Duits, Marokkaans, etc.)

.....

Wat is uw geslacht?

.....

Wat is uw hoogst afgeronde opleiding?

Geen of basisonderwijs

VMBO/MAVO

HAVO?VWO

MBO

HBO/WO

Bij de volgende stellingen kunt u aangeven in welke mate de stellingen van toepassing zijn.

In welke mate voelt u zich (de afkomst die u eerder heeft ingevuld)?

Helemaal niet 1 2 3 4 Helemaal wel

Helemaal niet Helemaal wel

In welke mate voelt uw familie zich (de afkomst die u eerder heeft ingevuld)?

Helemaal niet 1 2 3 4 Helemaal wel

Helemaal niet Helemaal wel

Stel, de burens gaan verhuizen en er komen nieuwe mensen naast u wonen. Zou u het erg vinden als er mensen met een andere afkomst naast u gaan wonen?

Helemaal niet 1 2 3 4 Helemaal wel

Helemaal niet Helemaal wel

PEDAGOGISCHE CIVIL SOCIETY IN CULEMBORG

Heeft u contact met mensen met een andere afkomst?

Helemaal niet 1 2 3 4 Helemaal wel
Helemaal niet Helemaal wel

Bent u het met deze stelling eens? "Ik zou graag meer contact willen met mensen met een andere afkomst"

Helemaal niet 1 2 3 4 Helemaal wel
Helemaal niet Helemaal wel

Wederom kunt u bij de volgende stellingen aangeven in welke mate de stellingen van toepassing zijn.

Als u problemen ervaart met de opvoeding, vraagt u dan advies aan anderen?

Helemaal niet 1 2 3 4 Helemaal wel
Nooit Altijd

Als u problemen ervaart met de opvoeding, vraagt u dan advies aan vrienden en familie met dezelfde afkomst?

Helemaal niet 1 2 3 4 Helemaal wel
Nooit Altijd

Als u problemen ervaart met de opvoeding, vraagt u dan advies aan vrienden en familie met een andere afkomst?

Helemaal niet 1 2 3 4 Helemaal wel
Nooit Altijd

Mochten uw kinderen niet van basisschoolleeftijd zijn, denk dan terug aan die tijd.

Wanneer ze jonger zijn, vul dan naar verwachting in. Deze stellingen gaan namelijk over speelafspraken en school:

Brengt en haalt u uw kind naar/van school? (basisschool leeftijd)

Helemaal niet 1 2 3 4 Helemaal wel
Nooit Altijd

Als u uw kind gaat ophalen van school praat u dan met andere ouders? (basisschool leeftijd)

Helemaal niet 1 2 3 4 Helemaal wel
Nooit Altijd

PEDAGOGISCHE CIVIL SOCIETY IN CULEMBORG

Spelen uw kinderen na school bij andere kinderen thuis? (basisschool leeftijd)

Helemaal niet 1 2 3 4 Helemaal wel

Nooit Altijd

Spelen andere kinderen van school bij u thuis? (basisschool leeftijd)

Helemaal niet 1 2 3 4 Helemaal wel

Nooit Altijd

Spelen uw kinderen met kinderen van een andere afkomst? (basisschool leeftijd)

Helemaal niet 1 2 3 4 Helemaal wel

Nooit Altijd

Ik heb liever dat mijn kind speelt met kinderen met dezelfde afkomst:

Helemaal niet 1 2 3 4 Helemaal wel

Niet waar Helemaal waar

Wanneer er een activiteit op school (basisschool leeftijd) wordt georganiseerd, vindt u het leuk om hier aan mee te helpen?

Helemaal niet 1 2 3 4 Helemaal wel

Helemaal niet Helemaal wel

Bedankt voor het invullen van de vragenlijst!

Bijlage C

Topiclist

Algemeen

Aantal kinderen, leeftijd, partner
Afkomst
Gevoel identificatie: meer ene of ander
Belang van die identificatie
Hetzelfde voor familie en vrienden of niet

Contacten

Contacten in Culemborg
In de buurt
Hoe hecht, oppervlakkig en hoe ontstaan

Netwerk

Wie in dit netwerk (familie, vrienden, mensen in de buurt)
Hoe hecht en hoe vaak
M.b.t. kinderen, praten over kinderen/opvoeding
Wie spreken over opvoeding en waarom

Familie contacten

Familie in Culemborg, in de buurt
Veel contact, waarom wel/niet
Belang etniciteit voor familie

Contacten van kinderen

Contacten van kinderen

- Vriendjes in de wijk
- (Sport)vereniging
- School

Speelafspraken

Vaak weg/thuis
Achtergronden
Verschillen deze gezinnen

- Samenstelling van het gezin
- Afkomst
- Geloofsovertuiging

Betrokkenheid op school

Wanneer er een activiteit op school wordt georganiseerd, vind u het leuk om hier aan mee te helpen? Heeft u dit wel eens gedaan?
Waarom wel/niet

Interetnisch contact

Sociale kring met mensen die vergelijkbaar zijn wel of niet en waarom/op welke manier
Contact met andere achtergrond, hoe, waarom, wensen
Mening andere groepen, gevoelens
Contact met autochtonen
Gevoel op te moeten komen voor eigen groep, waarom, hoe
Conflicten tussen groepen ervaren
Stel, je burens gaan verhuizen en er komen nieuwe mensen naast je wonen. Heeft u dan voorkeur voor een bepaalde etniciteit van de nieuwe burens? Waarom?

Bijlage D

Tabel 1
Onderzoeksmatrix

Doel	Relatie	Theorieën	Indicator	Uitkomsten
Achterhalen huidige PCS en interetnisch contact in Culemborg	Sociaal kapitaal, PCS en interetnisch contact	Overbruggend sociaal kapitaal kan een belangrijke bron zijn voor zowel de PCS als voor het vormen van interetnisch contact (Coffé & Geys, 2007; (Kesserling, De Winter, Horjus & Van Yperen, 2013).	Contact met anderen over opvoeden, bindend- en overbruggend sociaal kapitaal.	Alle ouders maken gebruik van de PCS. Ouders met een sterke PCS hadden ook meer interetnisch contact. Wel een voorkeur voor advies vragen aan autochtone ouders.
Relatie PCS en sociaal kapitaal onderzoeken in Culemborg	PCS en sociaal kapitaal	Homogeniteitstheorie (Banfield, 1967). Sociaal kapitaal (Coffé & Geys, 2007; (Kesserling, De Winter, Horjus & Van Yperen, 2013).	Contact met anderen over opvoeden, bindend- en overbruggend sociaal kapitaal.	PCS heeft verband met overbruggend- en bindend sociaal kapitaal. Ouders geven voorkeur aan gelijken in de PCS. Dit is echter niet afhankelijk van etniciteit maar eerder van leefstijl.
Voorwaarden voor ontwikkeling vooroordeel onderzoeken in Culemborg	Als er aan de voorwaarden wordt voldaan, is er een kans op een vooroordeel.	Sociale identiteitstheorie (Nesdale, 1999)	Identificatie met de eigen groep; Gedeeld vooroordeel met leden van de eigen groep; Ervaren interetnisch conflict	De drie voorwaarden voor vooroordelen zijn aanwezig en het hebben van een vooroordeel heeft een negatief effect op de mate van interetnisch contact.
Onderzoeken fundament bij ouders in Culemborg voor het programma <i>kom je bij me spelen</i>	Als er aan de voorwaarden wordt voldaan, is er een fundament voor het programma	De uiting van interetnische affectie en connectie tussen kinderen moedigt ouderlijke investering in interculturele relaties aan (Dunn & Brown, 1994). Contacttheorie Allport (1954).	(1) De betrokkenheid van ouders bij school. (2) De openheid tot (interetnisch) contact via school. (3) De praktische bereidheid tot het faciliteren van speelafspraken.	Er is een fundament voor het programma, ruimtelijke segregatie vormt een barrière.

Bijlage E

Tabel 2

Bevolkingsdemografie naar herkomst van de gemeente Culemborg in 2015.

Herkomst	Absoluut aantal	Procenten	Aantal vragenlijst afnamen
totaal	27.560	100%	100
totaal Autochtonen	24.702	89.6%	90
totaal allochtonen	2858	10.4%	10

Note. Gegevens afkomstig van Centraal Bureau Statistiek

Bijlage F

Tabel 3

De in SPSS samengestelde vragen tot factoren

Factoren	Vragen
Pedagogische Civil Society	Als u problemen ervaart met de opvoeding vraagt u dan advies aan anderen? Als u uw kind gaat ophalen van school, praat u dan met andere ouders?
Bindend sociaal kapitaal	Als u problemen ervaart met de opvoeding, vraagt u dan advies aan vrienden en familie met dezelfde afkomst? Heeft u contact met mensen met dezelfde afkomst?
Overbruggend sociaal kapitaal/ interetnisch contact	Heeft u contact met mensen met een andere afkomst? Als u problemen ervaart met de opvoeding, vraagt u dan advies aan vrienden en familie met een andere afkomst? Spelen uw kinderen met kinderen van een andere afkomst?
Bereidheid	Spelen uw kinderen na school bij andere kinderen thuis? Spelen andere kinderen van school bij u thuis? Brengt en haalt u uw kind naar/van school?
Betrokkenheid	Wanneer er een activiteit op school wordt georganiseerd, vindt u het dan leuk om hier aan mee te helpen?
Vooroordelen	Stel, de burens gaan verhuizen en er komen nieuwe mensen naast u wonen. Zou u het erg vinden als er mensen met een andere afkomst naast u gaan wonen?
Identificatie met de eigen groep	Ik heb liever dat mijn kind speelt met kinderen met dezelfde afkomst. In welke mate identificeert u zich met uw eigen etnische groep?

Bijlage G

Tabel 4

Resultaten vragenlijst voorwaarden Kom je bij me spelen

Voorwaarden		1	2	3	4	
Betrokkenheid						
Vrijwilliger op school	Helemaal niet	14%	12%	26%	48%	Helemaal wel
Openheid contact ouders						
Contact op schoolplein	Nooit	11%	11%	26%	52%	Vaak
Openheid contact Kinderen						
Voorkeur kind eigen afkomst	Niet waar	69%	20%	6%	5%	Helemaal waar
Spelen kinderen met kinderen andere afkomst	Nooit	18%	24%	42%	16%	Altijd
Praktische bereidheid						
Halen/brengen	Nooit	49%	26%	9%	16%	Altijd
Spelen uit	Nooit	10%	11%	31%	48%	Altijd
Spelen thuis	Nooit	10%	9%	37%	44%	Altijd